

שהרי מבואר בברייתא בסנהדרין (ע.ה.) רודף שהיה רודף אחר הרודף להציל את הנרדף ושבר את הכלים — בין של רודף בין של נרדף בין של כל אדם פטור. ולא מן הדין אלא שאם אי אתה אומר כן נמצא אין לך אדם שמציל את חברו מיד הרודף.

ואם כן כל שהאשה מסוכנת ונרדפת על ידי העובר הרי הרופא חשוב כרודף אחר הרודף ולכך פטור על הולדות שהפיל והפסידם לבעל. ואין הבעל יכול לתובעו כלום. [מסקנת הרב יעקובוביץ בחוברת הפרדס — תשט"ז חוברת ז' סי' נ'].

והגאון הרוגוצ'ובי „צפנת פענח" (סי' נ"ט) העלה עוד שאשה שהפילה פרי בטנה אף שעשתה אסור גדול והפסידה ממון הבעל אין הבעל יכול לגרשה בעל כורחה, אלא צריך שתקבל על עצמה שלא תעשה כן, וכן צריך להודיעה שזה בגדר שפיכות דמים שבלא זה אפשר שהיתה שוגגת וסבורה שאינה מוזהרת על העוברין.

אוצר החכמה

פ ר ק י ב

על ידי מי יש לבצע הפלה

כתבו כל הפוסקים שבמקום שהאשה צריכה להפלת העובר תעשה זאת על ידי רופא ישראל שאינו מצווה על העוברין, ואף שיש אסור בדבר מכל מקום נדחה אסור זה מפני פקוח נפש. ולא תעשה זאת על ידי רופא נכרי שהרי בן נח מוזהר ומצווה על העוברין ואם כן עוברת האשה המכשילתו בזה בלאו של לפני עור לא תתן מכשול.

[ועיין עוד לקמן קונטרס בני נח — פרק ד']

ב„ציץ אליעזר" (חלק ט' עמוד רל"ה) כתב עוד שעדיף שתבצע את ההפלה רופאה יותר מאשר רופא וטעמו ונמוקו עמו:

שעל פי מה שכתב ה"חיות יאיר" (סי' ל"א) שיסוד אסור הפלת עובר הוא משום מוציא זרע לבטלה לפי זה יש לומר דעל האשה אין איפוא איסור על זה, בהיות דאינה מצווה אפריה ורביה אלא שלעשות מעשה להורות להתיר הוא חושש, ומזהיר על כן על המסייע לזה שי"ל שדינו כדין מסייע ידי עוברי עבירה. ויוצא לנו דמכל מקום כשיש צורך להתיר להפיל יש להדר לעשות זאת על ידי אשה-רופאה מעל ידי איש-רופא, דעל ידי אשה יש צירוף להיתר מה דהיא אינה מצווה אפריה ורביה בהיות ולהחיות יאיר יסוד האיסור לכתחילה בזה נובע מכח איסור השחתת זרע, ועל כן יש לומר דאשה אינה מצווה על זה וכנזכר".

ועיי"ש שהוסיף עוד טעם מאחר שאשה אינה בכלל ערבות ^{אוצר החכמה} אם כן קיל האיסור באם נעשה על ידי רופאה מאשר על ידי רופא.

אמנם לפי מה שנתבארו בפרקים י"א וי"ב טעמים אחרים לאסור הפלת עובר נראה שאין הבדל בין רופא לרופאה לענין בצוע ההפלה. ^{אח"ח 1234567}

פרק יג

בצוע הפלה בשבת

כתב בספר "טל אורות" [הספרדי] — עמוד ס"ג :
„יש להסתפק אם מותר בשבת להשקות לנכרית משקה שעל ידי זה תפיל פרי בטנה. האם נאמר שכיון שעובר לא נקרא נפש ואין לו חזקת חיות אם כן המפילו בשבת אינו חייב משום נטילת נשמה או שאסור לעשות כן בשבת ואף חייב חטאת משום נטילת נשמה".
והעלה המחבר „טל אורות" לאסור ופשוט לו שחייב חטאת והביא ראיו' לדבריו מהסוגיא בשבת (קז:) ומדברי הראשונים שם.
דשנינו שם : „אמר שמואל הושיט ידו בשבת למעי בהמה ודלדל

עובר שבמעיה חייב. מאי טעמא אמר רבא בר אמדורי אסברא לי שמיחייב משום עוקר דבר מגידולו" — וכתב רש"י שדלדל העובר ועל ידי זה הפילתו הבהמה.

וכתב הרשב"א בחדושו בשם הרמב"ן שלשון הגמ' שחייב משום עוקר דבר מגדולו הוא לאו דוקא שהרי אין שייך קצירה אלא בגדולי קרקע ובהמה אינה גדולי קרקע. אלא כונת הגמ' שחייב משום נטילת נשמה. שאף על פי שאין לעובר זה נשמה מכל מקום כיון שגדולו תלוי בנשמת אמו העוקרו חייב משום עוקר נשמתו ממנו.

וכן כתב הריטב"א בחדושי שבת שהחדוש הוא שעובר זה אע"פ שאין חיותו מעצמו אלא אגב אמו מתחייב הוא על הפסקת חיות זו משום נטילת נשמה.

וכן נראה מדברי הרמב"ם שמביא דין זה בפרק י"א מהלכות שבת (הלכה א') וכללו יחד עם תולדות שוחט.

ומדברי התוס' במסכת עבודה זרה [כו. ד"ה סבר] למדנו שמפרשים שהמדלדל עובר שלא כלו לו חדשיו ועדיין לא נעקר לצאת ממקומו חייב משום תולדה של גוזז.

העולה מדברי הראשונים שהמדלדל עובר חייב חטאת או משום נטילת נשמה או משום תולדה דגוזז, ולכן אם הוא ודאי וברור שעל ידי משקה זה שנותן לנכרית מפיל את הולד ועוקרו ממקום חיותו הרי זה חייב בשבת משום נטילת נשמה.

והביא עוד ה"טל אורות" את דברי המאירי בשבת (שם) בשם גדולי הדורות שכתבו שהמדלדל עובר בשבת ומת על ידי דלדול זה אינו חייב משום נטילת נשמה. שכל שלא נולד אין ראוי לומר בו נטילת נשמה כדכתיב „ולא יהיה אסון" וכונתם שכשם שההורג עובר פטור ממיתה כך המפילו בשבת אינו חייב משום נטילת נשמה. וכן העלה הרדב"ז בתשובה [חלק ב' סי' תרצ"ה] שאין בהפלת עובר בשבת לא משום נטילת נשמה ולא משום עושה חבורה.

אך תמה עליהם וכתב שודאי אין לדמות ענייני נטילת נשמה בשבת לחיוב של רציחה, ולכך אף שההורג עובר פטור ממיתה ומשום שאין העובר קרוי נפש מכל מקום לענין שבת חייב משום נטילת נשמה כיון שמפסיק את גדולו וחיותו של העובר.

והראיה לזה שאין לדמות דיני רציחה לחיובי שבת מהמבואר בסנהדרין (עח:) שההורג טריפה פטור ממיתה ומשום שגברא קטילא הוא, ואילו לענין שבת כתב הרשב"א בשבת (קלו.) המחתר טריפה בשבת חייב משום עושה חבורה והשוחרט טריפה בשבת חייב משום נטילת נשמה. הרי להדיא שלענין שבת כל שיש בו צד חיות ההורגו חייב משום נטילת נשמה.

[עין במנ"ח במוסד השבת סוף ס"ק כ"ט שנעלמו ממנו דברי רשב"א אלו].

ולפי זה מחדש ה"טל אורות" להלכה שגם במקום שהעובר ודאי שימות ויבוא אחד ויקרב מיתתו בשבת מתחייב משום נטילת נשמה.

וגם ב"אמרי בינה" [הלכות שבת סי' ל"א] עמד על דברי גדולי הדורות המובאים במאירי וכתב שהדברים נפלאים מה ענין חיוב מיתה משום רוצח לחיובא דשבת. ואולי סברתם שכל זמן שלא נולד אינו חשוב נפש כלל וגרע מבן ח' שכבר נולד וכיון שאנו סוברים להלכה שבבן ח' החובל בו פטור משום נטילת נשמה וכמבואר בשבת (קלו.) שחשוב כמחתך בשר בעלמא כמו כן בעובר במעי אמו כשדלדלו ומת אין ראוי לחייב בו משום נטילת נשמה וצ"ע.

זאת תורת העולה שהמפיל עובר בשבת חייב משום נטילת נשמה ולכך אסור להשקות נכרית בשבת ולהפיל פרי בטנה. ואמנם יש להעיר שבישראלית המסוכנת ומחמת פקוח נפשה נאלצים להפיל עובר, הרי אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש ואף שבת נדחית בפניה ומותר להפיל עוברא אפילו בשבת.

פרק יד

דיוק בלשון הרמב"ם והסמ"ג

לשון הרמב"ם בפרק א' מהלכות רוצח הלכה ט' הוא :
 לפיכך הורו חכמים שהעוברה שהיא מקשה לילד מותר לחתוך
 העובר במיעיה בין בסם בין ביד וגו' ".
 וכן הוא לשון הסמ"ג במצות ל"ת קס"ד :
 העוברה שהיא מקשה לילד מותר לחתוך העובר במעיה בין
 בסם בין ביד.
 ומדויק מדבריהם שההיתר הוא רק לחתוך העובר איברים
 בעודו במעי אמו אבל אסור להוציא ממנו איברים חוץ לבטן אמו
 ולחותכם.

אמנם רבנו ירוחם כתב לענין עוברה המקשה לילד שלפיכך מותר
 להוציאו ולהמיתו. ומלשונו זה היה משמע שמתיר להוציא את העובר
 לחוץ ולחתכו לאיברים. ומה שמפורש במשנה שביצא ראשו אין
 נוגעים בו הוא רק כשיצא מעצמו ולא כשהוציאוהו.

אך בספר „מטה אשר" — [באור לרבנו ירוחם עמוד קי"ח]
 נקט שאין לנו לומר שישנה מחלוקת בזה בין הרמב"ם והסמ"ג
 לרבנו ירוחם. והיינו שאף כונת רבנו ירוחם היא רק להוציאו איברים
 איברים ולחותכו, אך הוא מודה שאסור להוציא רובו או ראשו
 ולהמיתו, וסברת רבנו ירוחם היא שאין לנו לחתוך העובר במעיה
 איברים איברים שלפעמים יש לחוש לסכנה שיבוא לחתוך בגופה
 ולכן כתב שיחתוך העובר מחוץ לגופה.

ולדעת הרמב"ם והסמ"ג מותר לחתוך איברים מהעובר

מחוץ לגופה, ומה שדייקו בלשונם לכתוב שחותך העובר במעיה היא רק כדי לומר שכשהוציא העובר ראשו או רובו אסור להמיתו.

פרק טו

מאימתי נחשב העובר כילוד ואסור להפילו

במשנה באהלות [פרק ז' משנה ו'] שנינו :
משיצא רובו אין נוגעים בו. וכן היא גירסת התוספתא ביבמות,
וכן גרסו התוס' בסנהדרין (נט. ד"ה ליכא).
אמנם בסנהדרין (עב:) ובירושלמי שבת פרק י"ד הלכה ד'
ובעבודה זרה פרק ב' הלכה ב' הגירסא היא משיצא ראשו. ובירושלמי
סנהדרין סוף פרק ח' הגירסא היא משיצא „ראשו ורובו”.
והנה במשנה בנדה (כט.) מצאנו לענין טומאת לידה שכשיצא
הולד מחותך או מסורס [דרך מרגלותיו] משיצא רובו הרי הוא כילוד.
יצא כדרכו עד שיצא רוב ראשו. ואיזהו רוב ראשו משיצא פדחתו.
ולפי זה כתב ה„מטה אשר” (עמוד קי"ח) לישוב את שתי
הגירסאות שגירסת המשנה באהלות משיצא רובו נכונה ביצא הולד
דרך מרגלותיו ואז נחשב כילוד משיצא רובו. וגירסת הירושלמי וכן
גירסת הרמב"ם ורבנו ירוחם משיצא ראשו נכונה בשיצא הולד
כדרכו שאז נחשב הוא כילוד משיצא רוב ראשו והיינו פדחתו. וכן
כתבו הר"ש והרא"ש באהלות. אלא שהוסיף שנצטרך לפרש שמה
שכתבו הרמב"ם ורבנו ירוחם „משהוציא ראשו” — היינו רוב ראשו
וכמבואר שבזה נחשב כילוד.

וכדברים האלה כתב בשו"ת פנים מאירות — (חלק ג' סי' ח').
ועוד האריך בענין זה בספר פרי האדמה — הלכות נחלות פרק א'
הלכה י"ג.

פרק טז

הפלת עובר שהוציא ראשו במקום שימותו שניהם

על דין המשנה באהלות שעובר שיצא ראשו אין נוגעים בו שאין דוחים נפש מפני נפש. הקשה ה"תוספות יום טוב" ממעשה של שבע בן בכרי שאמרה לו האשה „הנה ראשו מושלך אליך" ודחו נפשו מפני נפשות בני העיר.

ותרץ בזה שני תירוצים: (א) משום שאפילו אם לא היו בני העיר מוסרים אותו ליואב היה נהרג בעיר כשיתפסנה יואב והיו הם נהרגים עמו ולכך דחו נפשו. מה שאין כן אם היה שבע בן בכרי ניצל לאחר תפיסת העיר אף שבני העיר היו נהרגים היה הדין שאסור לדחות נפשו מפני נפש בני העיר. ולדבריו זהו דין המשנה האוסר להרוג את העובר משיצא ראשו משום שלעובר יש סכוי לחיות ולכך אין דוחים נפשו מפני נפש האם.

(ב) ותרץ שני כתב התויו"ט ששבע בן בכרי היה מורד במלכות ומחויב מיתה לכך רשאים היו בני העיר למוסרו למיתה ולהציל נפשם בזאת.

וכתב הגאון רע"א בגליון משניות שם שמתרוצו הראשון של התויו"ט מבואר שדין המשנה שאין נוגעים בולד משיצא ראשו הוא רק בשבטוחים אנו שהולד יוכל לחיות אולם במקום שידוע ששניהם ימותו אם לא יעשו דבר. מותרים אנו להציל את האם בהריגת הולד. [שו"ת פנים מאירות חלק ג' סי' ח'.]

★

אך ב"מחנה חיים" [חושן משפט סי' נ'] הביא מספר טעמים

לאסור הריגת הולד אף במקום שבלא זאת ימותו שניהם ונפרט
נמוקיו אחד אחד. ^{אח"ח 1234567}

טעם א': שאף לתרוצו הראשון של התויו"ט לא הותר להמית במקום ששניהם ימותו אלא במקום שהוא רודף, וכמעשהו של שבע בן בכרי שהיה רודף אחר בני העיר להורגם, שהרי לא לחם יואב עמהם אלא משום שבע בן בכרי. ולכן סובר התויו"ט שבמקום שהוא רודף ובלא זאת היו גם אנשי העיר נהרגין מותרים הם להציל נפשם על ידי הריגת שבע בן בכרי הרודפם. מה שאין כן בולד זה שהוציא ראשו שאין לו דין רודף וכמבואר בסנהדרין (עב:) שמשמיא קרדפו ליה לכן אפילו במקום שבלא חתוכו ימותו שניהם אסור לנו להרוג את הולד.

טעם שני: מביא ה"מחנה חיים" את סברת ה"כסף משנה" בפ"ה מהלכות יסודי התורה הלכה ה' שהטעם שבעבירת שפיכות דמים הדין הוא שיהרג ואל יעבור אינו רק מכח הסברא דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי אלא קבלה היתה בידם שבשפיכות דמים הדין הוא יהרג ואל יעבור ולכן אפילו במקום שלא שייכת הסברא דמאי חזית הדין הוא שיהרג ואל יעבור. ולפי זה אין מקום לדינו של ה"פנים מאירות" שאף במקום שודאי הוא ששניהם ימותו אין לנו רשות להציל האחד בנפש חברו שהרי עבירת שפיכות דמים היא עבירה חמורה שקבלה בידינו שהדין הוא יהרג ואל יעבור. ולכך בהוציא ראשו שחשוב כבר לנפש אסור לנו להציל האם בנפשו אף במקום שודאי ששניהם ימותו.

טעם שלישי: הוא טעם מקורי וחדשני. וזה לשון המחנה חיים בתרוצו:

„ונראה לחדש שאפילו אם ננקוט כדעת התויו"ט והרמ"ק המובא ב"כסף משנה" [פ"ה מיסודי התורה הלכה ה'] ויהא הדין שכשעכו"ם אומר לראובן ושמעון שיהרגו שניהם מותר לראובן להרוג את שמעון כפי צווי העכו"ם הכופהו לכך כיון ששמעון ימות בכל אופן. כל זה

הוא רק בנדון זה ששמעון על כל פנים ובכל מקרה יהרג על ידי אדם ולכך אומרים אנו מה לי אם יהרג על ידי העכו"ם או על ידי ישראל חברו המציל נפשו על ידי זה.

מה שאין כן בנדון שהולד הוציא ראשו ומסכן בזה את אמו אין לנו רשות להורגו אף במקרה וימותו שניהם שהרי אם נניח וימותו שניהם ימות הולד מיתה בידי שמים, ואם באנו לחותכו איברים איברים נמיתהו בידי אדם. ואסור לעשות כן לסבב מיתה בידי אדם תחת מיתה בידי שמים".

ומחמת טעמים אלו הכריע ה"מחנה חיים" להלכה שמכיון שהוציא העובר ראשו לא תגע בו יד לחותכו אפילו שבקרוב ימותו שניהם ואין דוחים נפש מפני נפש.

אך מצאנו לגדולי רבותינו האחרונים שהסכימו ל"פנים מאירות" בדינו ומתירים להרוג במקום שבלא זאת ימותו שניהם.

המהר"ם שיק [יורה דעה סי' קנ"ה] לאחר שהאריך ביסוד אסור הפלת עובר שהוא מדין אביזרהו דשפיכות דמים ומשום שעובר הוא מקצת נפש וכחצי שעור. וכן סובר שבמקום שסופו למות הרי זה רק אביזריהו דשפיכות דמים ולכן במקום שהוא כרודף אחרי אמו להורגה מותר להורגו ולהציל את אמו.

אלא שהוסיף המהר"ם שיק שכל זה הוא רק בידוע בודאי ובברור שימותו שניהם. ולמה שכתב ה"חתם סופר" [יורה דעה תשובה קע"ד] שנאמנות הרופאים היא רק בגדר ספק אם כן שוב לא נוכל להתיר ולהמית העובר באופן זה כיון שאינו ברור לנו שימותו שניהם. ואולי לרופא עצמו שהוא אומר ברי לי שימותו שניהם מותר להמית הוולד כיון שהוא עושה על פי הברי שלו וכמו שאמרו בכתובות (כב.) שברי לי מועיל שלא תצא ממה שנשאת לאחד מעדיה.

וסיים המהר"ם שי"ק בתשובתו שכל זה כתב לא להורות ח"ו בדבר חמור כזה אלא לקיים את דברי ה"פנים מאירות" וצריך להתישב בדבר הזה.

הגאון מלבוב בשו"ת „בית יצחק“ [חלק ב' סי' קס"ב] העלה ג"כ להתיר במקום ששני רופאים ישראלים יאמרו שודאי שימותו שניהם, ומשום שהאם היא ודאי בת קיימא, והולד אינו בן קיימא אלא על פי רוב שרוב נשים ולד מעליא ילדן, ובשיטה מקובצת (בבא מציעא ו:) כתב שרוב אינו דין ודאי אלא ספק לכך אומרים אנו במקום ששניהם ימותו שמוטב להציל את הודאי ולהרוג את הספק.

וכן מצאנו ל„תפארת ישראל“ במשניות [באהלות פרק ז'] שכתב שאם כשלא נמית הולד ימותו שניהם מעצמם מותר להמית הולד כדי להציל את אמו. ומשום שלולד יש רק חיי שעה שהרי סופו למות בלאו הכי, והוא הרי בכלל ספק נפל שלא בא עדיין לחזקת חי כל זמן שלא יצא לאויר העולם. לכך דמה של אמו שהיא בת קיימא ובחזקת חיות סומק טפי ומותר להצילה.

אוצר החכמה

ב„מנחת אברהם“ (סי' מ"ב) תלה שאלה זו במחלוקת שמצאנו בין ה„כסף משנה“ לרמ"ק וה„לחם משנה“ בבאור הדין שבשפיכות דמים יהרג ואל יעבור.

שלדעת הרמ"ק וה„לחם משנה“ שכל הטעם שיהרג ואל יעבור הוא משום הסברא של מאי חזית, ולכן כתבו שבמקום שאין שום צד להמלט מותר למסור את מי שייחד האנס להציל את כולם שאין שייכת כאן הסברא של מאי חזית. ולפי זה יש מקום להתיר להרוג הולד במקום שודאי ששניהם ימותו ולהציל את אמו.

אך לסברת ה„כסף משנה“ שקבלה היתה בידם שעל עבירה של שפיכות דמים יהרג ואל יעבור לכך אף במקום שודאי ששניהם ימותו אסור לנו להציל האחד בנפש חבירו.

בשו"ת „משפטי עוזיאל“ [חלק ג' סי' מ"ז] העלה טעם נוסף להתיר להמית את הולד במקום שודאי ששניהם ימותו.

והיינו משום שאף שבכל יולדת לא חוששים לרסוק איברי הולד וכמבואר בחולין (נא.) מכל מקום באשה זו המקשה לילד והיא בעלת חבלים מרובים יש מקום לחוש לריסוק איברים וכמו שכתב ה"בית יוסף" באורח חיים סי' תצ"א, ומחמת חשש זה הולד נחשב כספק חי ספק מת ואילו אמו היא ודאי חיה ואין ספק מוציא מידי ודאי ידוחין ספק נפש מפני ודאי נפש.

אמנם מצינו לקדמון אחד אשר הוא כמסייע לדעת ה"מחנה חיים" והוא המאירי בסנהדרין (עד.) וזה לשונו :
דאע"פ דבשפיכות דמים יהרג ואל יעבור אם אמר לו הנכרי קטליה לפלניא ואי לא קטילנא לדידיה ולדידך מותר להורגו. ומכל מקום מקום לא הותר אלא למוסרו לו שמא יקח ממנו כופר או יתחרט עליו אך להורגו בידים לא.
ומפורש יוצא שסובר שאף במקום שימותו שניהם אסור להרוג את חברו בידים ולהציל עצמו בנפש חברו.

ב

אף שבררנו עד עתה המחלוקת במקום שודאי ימותו שניהם אם מותרים אחרים להמית הולד כדי להציל את אמו, מצאנו עוד שדנו אם במקרה כזה מותרת האם עצמה להרוג את העובר שהוציא ראשו.

ושאלה זו נפתחה בגדולי הראשונים, שכתב המאירי בסנהדרין (עב:) בשם חכמי הדורות.

חכמי הדורות אשר לפנינו כתבו שהאשה עצמה יכולה לחתוך העובר שהוציא ראשו שהרי נרדפת היא על ידו, והנרדף אף במקום שאין אחרים מחזיקים את הרודפו ברודף — הנרדף עצמו רשאי. אך המאירי עצמו חלק עליהם וכתב :

זה שבארנו שכל שאין שם רודף אין דוחים נפש מפני נפש לא

סוף דבר באחרים שאין מצילין את זה בנפשו של זה, אלא אף הנרדף עצמו אסור לו להציל עצמו בנפש חבירו. והביא ראיה לזה מהירושלמי.

אוצר החכמה

ויש לציין בזה שה"מחנה חיים" אף שפשוט לו שאחרים אסורים להרוג את הולד אף במקום ששניהם ודאי ימותו וכמו שנכתב לעיל, מכל מקום סובר שהאשה עצמה מותרת להציל עצמה בהריגת הולד המסכנה. [והוסיף לדון שלפי זה גם אחרים יוכלו להרוג הולד מדין זכיה, והפליג והאריך בדיון אין שליח לדבר עבירה. [ועיין מה שדנו בדבריו אלו המהר"ם שיק וה"בית יצחק" הנזכרים לעיל].

בשו"ת „בכורי יעקב" (זירהאן) — סימן ו' דן אף הוא בשאלה זו והעלה שרשאית האם להציל עצמה על ידי שתמית ולד הרודפה. והביא ראיה לזה ממה שפסק הרדב"ז [חלק ג' סי' תרכ"ד] שאין אדם רשאי להכניס עצמו לספק סכנה כדי להציל את חברו הנמצא בסכנה ודאית, ולכך במקום ששניהם נמצאים בספק סכנה ודאי שרשאית היא להציל עצמה ואף שיהא זה בנפש העובר.

ועוד ראיה הביא מהמעשה המובא בנדירים (כב.) שעולא התלווה לשנים מבני חוזאי, ובהיותם בדרך קם האחד ושחט את חברו, ולשאלת הרוצח אם יפה עשה ענה לו עולא שודאי יפה עשה ושיפרע לנרצח את בית השחיטה כדי שימות מהר. ופירש"י שאמר עולא כן משום שנתירא לומר לו שלא עשה יפה שמא יהרגנו.

הרי שהציל עולא נפשו מסכנת הריגה ע"י שקרב מיתת הנרצח, ועל כרחק הטעם שעדיפים חיים גמורים של עולא על חיי שעה של הנרצח, כך בנדון דידן עדיפים חייה הגמורים של האם המסוכנת מחיי שעה של בנה.

פרק יז

הצלת האם ע"י קטיעת אברי הולד

בחוברת „יגדיל תורה“ [שנה שמינית סי' ל"א] דן בעובר שהוציא ראשו ומסכן את אמו שמפורש במשנה שאין נוגעים בו משום שאין דוחים נפש מפני נפש האם מותר לקטוע מאיבריו ועל ידי זה להציל את אמו.

[234517]

כתב הרדב"ז בתשובה [סי' תרכ"ה] — ומובאת תשובה זו בפרי מגדים [אורח חיים סי' שכ"ח ס"ק ז']. נשאלתי באומר אקוץ לך אבר אחד שאינך מת בו או אמית חברך. — והיינו האם סכנת אבר אחד נדחית מפני פקוח נפש של חברו, והשיב הרדב"ז שאין אדם צריך להביא על עצמו סכנת אבר כדי להציל את חברו, וגם לפעמים יש ספק פקוח שלו ע"י קטיעת האבר וספק שלו עדיף מודאי של חברו.

ולפי זה כתב הרי"ל לוינ' זצ"ל ב„יגדיל תורה“ שלכאורה יש לומר שלאחר שהוציא העובר ראשו ונחשב כילוד שוב אין אנו רשאים לחתוך איבריו כדי להציל את אמו.

ואף שב„פתחי תשובה“ [יורה דעה סי' קנ"ז] הביא שיש שחלקו על הרדב"ז וכתבו שמדת חסידות היא לו שיניח לקוץ איברו ולא יגרום להמית חברו מכל מקום זהו רק אדם לעצמו יכול לנהוג במדת חסידות זו. אך אין אנו יכולים לקוץ איברי העובר משום מדת חסידות.

אמנם למסקנא העלה שמותר לחתוך איברי הולד לצורך הצלת אמו. והוא על פי מה שפוסק הרמ"א [יורה דעה — סי' קנ"ז] שכשאומרים לו עכו"ם הנח עצמך ונזרוק אותך על פלוני ואם לא